

Власова Г.П.,

доцент кафедри кримінального
права, процесу та криміналістики,
Національний університет державної
податкової служби України, м. Ірпінь

Грицюк І.В.,

аспірант кафедри кримінального
права, процесу та криміналістики
Національний університет державної
податкової служби України, м. Ірпінь

ОГЛЯД ДОКУМЕНТІВ ЯК МЕТОД ПОДОЛАННЯ ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ

На сучасному етапі розвитку Україна переживає складний історичний період встановлення нових соціально-економічних і політичних відносин, постала перед необхідністю проведення податкової реформи з метою забезпечення сталого економічного зростання з одночасним збільшенням сукупних податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів і державних цільових фондів.

Існування в Україні більше ніж 500 нормативно-правових актів, що регулюють податкові правовідносини, нормами яких повинні володіти та керуватись на практиці як платники податків, так і працівники органів державної податкової служби України зумовило законодавців прийняти новий Податковий кодекс України для вирішення вищезгаданих проблем.

Проте, чимало норм мають неоднозначне тлумачення, що призводить на практиці до неоднозначного застосування і розуміння. На цьому фоні широкого розповсюдження в країні отримали правопорушення у сфері оподаткування, в тому числі і злочинні посягання.

Перш ніж вчинити злочини у сфері оподаткування, злочинець (в нашому випадку – платник податку), щоб успішно протидіяти їх виявленню і розкриттю, як правило, вирішує задачу їх приховування. Таким чином, при вчиненні злочинів у сфері оподаткування одним злочинним наміром охоплюються всі стадії злочинної діяльності (приготування до злочину, способу здійснення і способу приховування).

З точки зору протидії розслідуванню злочинів, вчинених у сфері оподаткування, найбільш вірогідними і необхідними можуть бути наступні способи їх приховування: 1) знищення інформації (наприклад, знищення всіх примірників документів первинного обліку, які містять обліково-економічну інформацію); 2) маскування (наприклад, складання тимчасових прибуткових і видаткових накладних в період проведення інвентаризації; відсутність документів в місці, де їм приписано знаходиться; тимчасово їх не знаходження); 3) фальсифікація (повна чи часткова підробка; підміна; дублювання документів).

В теорії і практиці протидії злочинам у сфері оподаткування відомо, що частина цих злочинів викликає різноманітні невідповідності, протиріччя, в тому числі і нормативно-правовим актам. Ці невідповідності відображаються в

документах бухгалтерського обліку і звітності, податкової звітності та інших документах фінансово-господарської і адміністративної діяльності.

Співробітники податкової служби повинні уміти компетентно і ретельно оглядати документи. Це дозволить встановити невідповідність (протиріччя) в них. Наступні дослідження документів дозволяє виявити причини їх походження, механізми їх утворення, вид, а також коло осіб, які мають відношення до їх створення.

Варто погодитися із думкою В.Ю. Шепітька, В.О. Коновалової, В.А. Жураєвського, які визначають огляд документів як «слідча дія, яка полягає в їхньому вивченні і дослідженні з метою виявлення та фіксації ознак, що надають документам значення речових доказів». Проведення такого огляду регламентовано ст.ст. 190, 191 та 195 Кримінально-процесуального кодексу України.

При огляді та попередньому дослідженні документів не слід застосовувати методи, засоби та прийоми, які призводять до змінення зовнішнього вигляду і стану документа. На цьому етапі слідчий з'ясовує такі питання: визначення характеру і призначення документа; аналіз зовнішнього вигляду і стану документа; вивчення змісту документа; аналіз реквізитів документа; вивчення матеріалів документа; виявлення ознак підроблення документа. У справах про злочини у сфері оподаткування в якості письмових доказів можуть бути акти документальних перевірок; письмові пояснення осіб, відповідальних за обчислення та сплату податків; висновки спеціалістів податкової служби за результатами перевірок господарської діяльності СПД; довідки, таблиці, які ілюструють діяльність СПД тощо.

Під час слідчого огляду документів необхідно звертати увагу на відповідність форми документа його змісту. Окремі суперечності встановлюються шляхом зіставлення певних реквізитів. Повне і всебічне технічне дослідження документів здійснюється під час проведення технічної експертизи – техніко-криміналістичного дослідження документів.

Документ як речовий доказ потребує особливих правил поводження: до нього забороняється вносити будь-які зміни (помарки, проколи, підкреслювання слів тощо), підшивати без конверта у справу, згинати за новими складками, підклеювати до обгортки, зчіплювати скріпками; пересилати дозволяється виключно в цупких конвертах, помістивши документ між чистими аркушами паперу; якщо припускається, що на документі можуть бути сліди пальців рук, необхідно працювати в рукавичках.

Тактика огляду документа залежить від того, чи є документ речовим або письмовим доказом. Якщо документ є письмовим доказом, слідчого цікавить тільки його зміст; сам документ до справи може не додаватися (наприклад, бухгалтерська книга, в якій має значення для розслідування один запис).